

ZAWÓD Z PRZYSZŁOŚCIĄ – ASYSTENT RODZINY A MOŻE KOORDYNATOR PIECZY ZASTĘPCZEJ?

A PROFESSION WITH GOOD PROSPECTS – A FAMILY ASSISTANT OR A COORDINATOR OF SUBSTITUTE CARE?

Streszczenie

Warunkiem pomyślnego funkcjonowania całości społeczeństwa jest prawidłowo zorganizowane życie każdej rodziny. Niniejszy artykuł poświęcony jest formom pomocy dla rodzin zastępczych oraz dla rodzin dysfunkcyjnych, problemowych, w kryzysie, w bezradności, jaką świadczą asystent rodziny czy koordynator pieczy zastępczej.

Słowa kluczowe: Rodzina, asystent rodziny, piecza zastępcza

Abstract

The proper functioning of the whole family depends on the properly organized life of each family. The following article is devoted to the forms of social care directed to foster families, dysfunctional, problem families and the helpless families in crises served by family assistants or coordinators of substitute care.

Keywords: family, family assistant, substitute care

Sprawom rodziny i jej poszczególnym funkcjom poświęca się coraz więcej uwagi. Można nawet mówić o ponownym odkryciu roli i znaczenia tej podstawowej komórki życia społecznego w warunkach reformującego się państwa. Okazało się niejednokrotnie w historii polskiego narodu i państwa, że niezbędnym warunkiem pomyślnego funkcjonowania całości społeczeństwa jest prawidłowo zorganizowane życie każdej rodziny. Funkcje współczesnej rodziny stanowią zasadniczy wskaźnik jakości życia naszego społeczeństwa jako całości, stylu życia poszczególnych warstw i środowisk, a także w obrębie określonych kategorii rodzin pod względem ich struktury (S. Kawula Toruń 2002 s.45) Na prawidłowe funkcjonowanie rodziny wpływają czynniki ekonomiczne, kulturalne i psychospołeczne.

A. Czynniki ekonomiczno-społeczne:

1. wielkość rodziny i jej struktura,
2. źródła utrzymania rodzin (zawód ,dochodowość rodziny),
3. sprawowanie opieki materialnej nad dziećmi,
4. podział pracy i ról w rodzinie.

B. Czynniki kulturalne:

1. wykształcenie rodziców lub doksztalcanie się,
2. kultura językowa rodziny,
3. sposoby spędzania czasu wolnego przez członków rodziny,
4. stosunek członków rodziny do tradycji i nowości,
5. pielęgnowanie obyczaju i podatności na zmiany.

C. Czynniki psychospołeczne:

1. rodzaj i siła więzi społecznych i emocjonalnych,
2. uznawane i realizowane wzorce życia rodzinnego,
3. stosunek członków rodziny do zjawisk patogenicznych w domu i środowisku,
4. układ i rodzaj postaw oraz środków oddziaływań wychowawczych,
5. ogólna atmosfera panująca w środowisku rodzinnym,
6. opinia o rodzinie w miejscu zamieszkania względnie także w miejscu pracy,
7. charakter kontroli rodziców nad dziećmi. (S. Kawula Toruń 2002 s.45)

W kontekście wymienionych czynników możemy wyodrębnić: rodziny wzorcowe, rodziny jeszcze wydolne wychowawczo, rodziny niewydolne wychowawczo oraz rodziny patologiczne. Jesteśmy świadomi, że nie każda rodzina jest w stanie samodzielnie rozwiązać swoje sytuacje kryzysowe i dobrze wypełniać swe funkcje. Obserwujemy jak w Polsce z roku na rok wzrasta liczba osób, które stają się długookresowymi klientami pomocy społecznej i nie mają szans na samodzielne zabezpieczenie swoich potrzeb.

Celem pracy asystenta rodziny jest wspieranie rodziny w taki sposób, aby w przyszłości samodzielnie potrafiła pokonywać trudności życiowe, zwłaszcza dotyczące opieki i wychowania dzieci. Termin asystent został wyprowadzony od słowa „asysta”, które jest określeniem na osobę towarzyszącą komuś, współlobecną, pomagającą, będącą w pogotowiu. Asystent to osoba, która towarzyszy klientowi w pokonywaniu jego życiowych trudności, pracuje na zasobach klienta, udziela wsparcia, motywuje rodzinę do zmiany niekorzystnej dla niej sytuacji i poprawy funkcjonowania. (A. Dębska- Cenia Gdynia 2010 s.79). Asystentura rodziny polega na zindywidualizowanej pracy w rodzinie, z rodziną, dla rodziny (na jej rzecz), przy dominowaniu pracy z rodziną. Cechami charakterystycznymi asystowania jest indywidualizacja pracy wynikająca z małej liczby odbiorców, dostosowanie do określonych grup beneficjentów i ich realnych potrzeb, oferowanie wsparcia specjalnie do nich kierowanego (A. Dunajska, D. Dunajska, B.Klein Warszawa 2011 s.37). Asystent rodziny w tej koncepcji ma za zadanie zmienić stosunek osób w rodzinie do własnej sprawności, zwiększyć ich poczucie wpływu na własne życie, podnieść samoocenę. Indywidualna pomoc służy rozwojowi kompetencji poszczególnych członków rodziny, osiągnięciu wyznaczonych przez nich celów, wzbudzeniu w nich wiary we własne możliwości oraz motywowaniu do podejmowania działań, do tej pory uznawanych za niemożliwe. Działania asystenta i rodziny zmierzają do jej usamodzielnienia i pozostawienia dzieci w rodzinie, w środowisku zapewniającym im poczucie bezpieczeństwa i prawidłowy rozwój. Takie rozumienie asystentury jest bliskie koncepcji budzenia sił ludzkich w podejściu skoncentrowanym na rozwiązaniach. Asystent rodziny w różnych sferach funkcjonowania. Zdaniem A. Zukiewicza dotyczą one:

- zawodu wykonywanego w ramach służby społecznej,
- usługi realizowanej w ramach systemu pomocy społecznej,
- swobodnego przejawu ingerencji państwa w życie rodzinne (A. Zułkiewicz Kraków 2001)

Zadania asystenta rodziny określa art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Są nimi:

1. opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym;
2. opracowanie, we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej;
3. udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;

4. udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych;
5. udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych;
6. udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi;
7. wspieranie aktywności społecznej rodzin;
8. motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
9. udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej;
10. motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych;
11. udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych;
12. podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin;
13. prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci;
14. prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną;
15. dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku;
16. monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną;
17. sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach;
18. współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny;
19. współpraca z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań uzna za niezbędną (Ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej 2011)

Kwalifikacje asystenta rodzin określa. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. Asystentem rodziny może być osoba, która posiada wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie lub praca socjalna lub wykształcenie wyższe na dowolnym kierunku uzupełnionym szkoleniem z zakresu pracy z dziećmi lub rodziną i udokumentuje co najmniej roczny staż pracy z dziećmi lub rodziną lub studiami podyplomowymi. Asystent rodziny powinien posiadać wiedzę z zakresu prawa rodzinnego, administracyjnego, karnego, cywilnego, zabezpieczenia społecznego oraz prawa pracy. Ponadto potrafić wykorzystać elementy pedagogiki i psychologii rozwojowej i wychowawczej, z uwzględnieniem problemów dotyczących rozwoju dziecka i wpływu sytuacji kryzysowych na zachowanie i rozwój dziecka

Zgodnie z artykułem art. 15 ust. 4 ustawy liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić pracę, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak nie może przekroczyć 20. Ze względu na chęć i konieczność wykonywania pogłębionej pracy socjalnej (i terapeutycznej) z rodziną z wieloma problemami rekomendowane przez pracowników wykonujących pracę asystentów rodziny jest jednak, aby liczba ta nie przekraczała 10. W wykonaniu czynności zawodowych przez asystenta powinni pomagać mu pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, organizacji pozarządowych oraz inne podmioty zajmujące się pracą z dzieckiem i rodziną. Asystent rodziny powinien też współpracować z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (art. 15. ust. 1 pkt 18 i 19 oraz 15 ust. 2) (Ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej).

Pieczą zastępczą jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Pieczę zastępczą jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców.

Pieczą zastępczą zapewnia:

- 1) pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka;
- 2) przygotowanie dziecka do:
  - a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
  - b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
  - c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych; .

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, którego wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

Do zadań koordynatora należy w szczególności:

1. udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinny dom dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
2. przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku;
3. pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
4. zapewnianie rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
5. zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
6. udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej (Ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej 2011).

Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej jest zatrudniany przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Nie może być połączona z wykonywaniem obowiązków pracownika socjalnego (Ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej 2011).

W odniesieniu do wykształcenia koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej może być osoba, która posiada wykształcenie wyższe kierunkowe (wymienione w artykule) lub dowolne wyższe ale uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, nauko rodzinie, resocjalizacji lub kursem kwalifikacyjnym z zakresu pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej oraz co najmniej roczne doświadczenie w pracy z dzieckiem i rodziną lub co najmniej roczne doświadczenie jako rodzina zastępcza lub prowadzący rodzinny dom dziecka.

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

1. udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej,
2. przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku,
3. pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu, w szczególności przez organizowanie grup wsparcia,
4. zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej,

5. organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku gdy rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wycieczki,
6. zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających,
7. udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej,
8. przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej obejmuje swoją opieką i wsparciem łącznie nie więcej niż 30 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka.

W praktyce socjalnej i opiekuńczo-wychowawczej, asystent rodziny czy koordynator pieczy zastępczej odgrywa ważną rolę. To oni wykorzystując różne metody i techniki (adekwatnie do sytuacji) wspierają i motywują klientów do podejmowania wysiłku w pokonywaniu różnych trudności życiowych.

BIBLIOGRAFIA

1. Dunajska, Anna, Dunajska Daria,, Klein, Beata. 2011. Asystentura w pomocy społecznej, 37-58..Verlag Dashofer.
2. Dębska – Cenian, Aleksandra..2010. Asystowanie – rozważania na temat istoty silnie zindywidualizowanego wsparcia, w *Asystentura rodziny. Nowatorska metoda pomocy społecznej w Polsce*, pod red. Macieja Szpunar, 38-49. Gdynia. MGT.
3. Kawula, Stanisław. 2002. „Rodzina jako grupa i instytucja opiekuńczo-wychowawcza w *Pedagogika rodziny*, red. Kawula, Stanisław,, Brągiel, Józefa, Janke, W, Andrzej, 45 . Toruń: Adam Marszałek.
4. Kawula, Stanisław. 2002. Próba pedagogicznej typologizacji rodzin w *Pedagogika rodziny*, red. Kawula, Stanisław,, Brągiel, Józefa, Janke, W, Andrzej, 153-170. Toruń: Adam Marszałek.
5. Zułkiewicz, Arkadiusz. 2011. Asystent rodzinny: profesja i pomoc .Odniesienia do etycznych aspektów integracji w życie rodzinne, w *Asystent rodzinny. Nowy zawód nowa usługa w systemie wspierania rodzin* .red. Zukiewicz. Arkadiusz, 58-71. Kraków. Impuls .
6. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej.

